

ספר משלי פרק ג פסוקים א-ו

- (א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֶל תִּשְׁכַּח וּמִצְוֹתַי יִצַּר לִבָּךְ:
 (ב) כִּי אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ:
 (ג) חֶסֶד וְאֱמֶת אֶל יַעֲזֹבֶךָ קְשָׁרִם עַל גְּרִגְרוֹתֶיךָ כְּתָבֵם עַל לִוַח לִבָּךְ:
 (ד) וּמִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:
 (ה) בְּטַח אֶל יְדוֹד בְּכָל לִבָּךְ וְאֶל בִּינְתְּךָ אֶל תִּשְׁעֶן:
 (ו) בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֶׁר אֲרָחֹתֶיךָ:

ביאור הגר"א - משלי פרק ג פסוק ה

בטח אל ה' בכל לבך היינו שיהיה לבך שלם במדת הבטחון ולא במקצת הלב. ואל בינתך אל תשען שלא תאמר "אבטח בה" אך אני מחויב לעשות ולהשען גם על שכלי" ולכן אמר שאל תשען אפילו בתורת משענת לא יהיה לך שכלך אלא בטח בה' בכל לבך.

(וזהו כמו ששמעתי משמו על מ"ש

[תהלים נה, כג: הַשְּׁלֵף עַל ה' יְהִבֶךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק:
 מגילה דף יח עמוד א וראש השנה דף כו, עמוד ב: לא הווי ידעי רבנן מאי [תהלים נה, כג] השלך על ה'
 יהבך, אמר רבה בר בר חנה זימנא חדא הוה אזילנא בהדי ההוא טייעא וקא דרינא טונא [רש"י: נושא
 משויל] ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי.]

לא הוי ידעי רבנן מאי "יהבך" עד דאזיל רבב"ח ודרי טונא והוי אזיל אחר הטעייה וא"ל
 הטייעה שקול יהובך ושדי אגמלאי.

והנה א"א שלא הוי ידעי רבנן וההוא טייעה ידע.

אך הענין שהיה להם ספק במדת הבטחון אם צריך האדם לעשות בשכלו ויבטח בשם ה'
 שיעשה הטוב בעיניו או שאין להשען כלל וכלל על מעשיו ושכלו

ואמרו שבודאי צריך האדם לעשות בשכלו ולחזור אחר דבר הצריך אך יבטח גם בשם ה'
 ולכן קשה להם מלת יהבך ה"ל לכתוב צרכיך

וכיון שראו שרבב"ח הוי דרי הטונא והוא היה צריך לבקש וליתן דבר מה לטייעה
 שיטול הטונא על הגמל ולא כן היה אלא שהטייעה בקש ממנו וא"ל שקול מה שאתה
 צריך ליתן לי ושדי אגמלאי.

אם כן אפילו במה שאדם צריך ליתן לחבירו בעד הדבר אם יהיה מן השמים אז חבירו
 יבקש ממנו שיעשה לו. ולכן שייך שפיר מלת 'יהבך' כלומר אף בדבר שאתה צריך ליתן
 שכר בעד זה אם יהיה מן השמים יבקשו ממך לעשות לך זאת והבן)
 וסוד הענין שתהפך מן לבך שיהיה בכל אל ה' אז יברך ה' אותך בכל והבן:

רמב"ם יד החזקה הלכות תלמוד תורה פרק ג

(ט) דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו ומתקבצים במקום אשכורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה:

(י) כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חלל את השם ובזה את התורה וכבה מאור הדת וגרם רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם הבא לפי שאסור ליהנות מדברי תורה בעולם הזה...

רמב"ם שמיטה ויובל יג, יג

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה י"י חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד עליו השלום אומר י"י מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. בריך רחמנא דסייען.

ספר משלי יעקב - פרשת יתרו

זכור את יום השבת לקדשו וגו'. הנה צוה עלינו יתברך להזהר ולשמור את השבת ולקדשו במחשבה והרהור מלאכה כל יום השביעי אם כן מצות שבת גדולה וקשה מאד על האדם. ולמה אמר הנביא בשם ה' (מיכה ו) עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי, והלא צוה עלינו מצות שבת קדש כבודת השמירה עד מאד להזהר מכל מחשבה והרהור מלאכה כל יום השביעי והן לכוונה זאת בא הכתוב שלפנינו להגיד אל האדם אופני השלמתה על נקלה והוא במה שהקדים ואמר ששת ימים תעבוד וגו'. כי בזה הקדים יתברך לאיש הישראלי מדה אחת שידבק בה מה שהיא סבה גדולה שתהיה שמירת שבת קלה עליו והוא הבטחון בהאלהים יתברך שיהיה מוחלט בלב האדם שאין לה' מעצור להושיע גם מבלעדי העסק בשבת וישב בטל וישלך על ה' יהבו טעמו וראו דברי משיח ה' (תהלים נה) השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך אשר לכאורה לא ידענו מאין היתה זאת לדוד המלך ע"ה להיות מפליג כל כך בדבר הבטחון וכי אין להאדם להשתדל מאומה באמצעים העלולים להביא פרנסתו רק להשליך יהבו על ה'. והנראה בזה בטעם הענין:

משל לעני שהיה הולך בדרך וחבילתו על שכמו וכמשא כבד יכבד ממנו ויפגע בו סוחר אחד נוסע במרכבה רחבה ויאמר אל העני עלה על המרכבה ויעל וישב והסוחר נוסע לדרכו ויפן הסוחר אחר כך לאחוריו עבור איזה ענין. וראה כי העני יושב ומשאו על כתיפו כאשר בתחלה ויאמר אליו מה לך עתה לשאת אותו הניחהו בקרון והקל מעליך.

ויאמר העני די לך אדוני מה שתסבול משא גופי תסבול עוד משא חבילתי ויצחק ויאמר סכל הלא גם בהיות המשא על שכמך מי ישא אותך ואת חבילתך:

הנמשל אחר אשר כל העולם וכל הברואים עמוסים לכביכול כמאמר הכתוב אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואם כן אין לך לדאוג על משא חבילתך להניחהו גם כן כמאמר מאן דיהיב חיי יהיב מזוני. וזה השלך על ה' יהבך (כלומר המשא כמאמר הגמרא (ראש השנה כו) לא הוו ידעי רבנן מאי יהבך אמר רבה בר בר חנה יומא חד הוי אזלינא בהדי ההוא טייעא הוה דרינא טינא (פ' משא) ואמר שקול יהבך ושדי אגמלאי) והוא יכלכלך והבן:

מדרש תהלים מזמור כב

גול אל ה' יפלטתהו. וכתוב גול על ה' דרכך (תהלים לז ה), רב ביבי בשם רב אמר גלה וגלגל, גלה, גלה עונותיך, ומודה ועוזב ירוחם (משלי כח יג). וגלגל, גלגל עלי ואנא טעין, הדא הוא דכתיב השלך על ה' יהבך (תהלים נה כג). אמר ר' יוחנן לבן מלך שנתנו לו קורה לטעון בעובייה, וראהו אביו, אמר להן הבו עלי כל מה דאתון בעי, ואנא טעין, כך אמר להם הקב"ה גולו עונותיכם ואנא טעין.

מדרש תהלים מזמור נה

השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך. בשר ודם יש לו פטרון והולך אצלו (אוהבו), פעם אחת והוא מקבלו, שנייה והוא מקבלו, שלישית אינו נראה לו, רביעית אינו נפנה לו, אבל הקב"ה אינו כן, כל זמן שאתה מטריח עליו הוא מקבלך, הוי השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, השלך עליו טוענך והוא דרי בהדך.

חידושי הגרי"ז סימן קפו

תהלים (קמ"ה, י"ט) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם. וצ"ב אם רצונם יעשה למאי איצטרך לשועתם ישמע ויושיעם.

וביאר הגר"ח דהנה איתא בתענית כ"ה. דרבי חנינא בן דוסא היה עני גדול, ובעי רחמי ונתנו לו רגל זהב, ראה בחלום דהצדיקים אכלי על שלחן זהב של ד' רגלים, ואיהו אג' רגלים, בעי רחמי ושקלוהו.

תנא, גדול היה הנס האחרון מן הראשון דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי, ע"ש.

ועתה נתבונן, דלזה הלא יש ג' דרגות בצדיקים א. שלא נותנין לו בכלל ע"ז, ב. שנותנין לו בעוה"ז ולא לוקחים בחזרה. ג. דנותנים לו בעוה"ז ולוקחים בחזרה. וא"כ צדיק שהוא בדרגה ב' הרי הוא יותר גרוע מצדיק שהוא בדרגה א' שאח"כ כשנתנו לו ויראה שיצא מזה רעה – וכעובדא דרבי חנינא בן דוסא – לא יקחו ממנו בחזרה, ואם היה רק בדרגה א' הלא לא היו נותנין לו כלל, ונר' דזהו הביאור בפסוק, דמתי "רצון יראיו יעשה"

כאשר "שועתם ישמע ויושיעם" דאם אח"כ גם שועתם שיקחו מהם מה שנתנו להם שומעים, בצדיק כזה רצונם יעשה קודם, אבל כששועתם לא ישמע לקחת מהם את מה שנתנו לו, היינו דאיננו רק בדרגה ב', אזי לכתחילה לא יתנו להם, כדי שלא תצא מזה רעה להם וכנ"ל.